

Література:

1. Карабін Т. І. Взаємозв'язок особистісних рис і стратегій подолання стресу у студентської молоді. *Психологічний журнал*. 2021. № 3. С. 42-49.
2. Карамушка Л. М., Снігур Ю.С. Психологія вибору копінг-стратегії керівниками освітніх організацій: монографія. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2024. 188с.
3. Орап М.О., Вершигора С.І. Теоретичний аналіз понять «конфлікт» та «конфліктна поведінка особистості». *Наукові записки. Серія: Психологія*, № 1. 2025. С. 94-100.
4. Пріб Г.А., Раєвська Я.М., Бегеза Л.Є. Соціально-психологічні особливості адаптації особистості в умовах бойових дій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Психологія*. 2022. Т. 33 (72). № 2. С. 104-109.

Секція 1. Психологія конфлікту в умовах сучасних соціальних трансформацій

Мельник Н.С., здобувачка вищої освіти,

Курепін В.М., кандидат економічних наук

Миколаївський національний аграрний університет

ВНУТРІШНЯ СТІЙКІСТЬ ВИКЛАДАЧА ДО КОНФЛІКТІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ В УМОВАХ ПОСТІЙНИХ ЗМІН

В умовах безперервної трансформації системи освіти, що відбувається під впливом динамічних змін освітнього середовища, суттєво зростає актуальність проблеми внутрішньої стійкості викладача до конфліктних ситуацій. Впровадження змішаних і дистанційних форм навчання, зміна поколінних характеристик здобувачів освіти, підвищення рівня психологічного навантаження на всіх учасників освітнього процесу, а також активна цифровізація освіти зумовлюють формування нових вимог до професійної діяльності та поведінки педагогічних працівників.

За таких умов конфліктні ситуації набувають характеру закономірного контексту педагогічної взаємодії, а не випадкового явища. Саме внутрішня стійкість викладача виступає визначальним чинником, який впливає на характер розвитку конфлікту [8, с. 226], зокрема на те, чи трансформується він у деструктивний процес із негативними наслідками, чи, навпаки, стане підґрунтям для конструктивних змін і професійного розвитку учасників освітньої взаємодії.

Внутрішня стійкість викладача розглядається як його здатність підтримувати емоційну рівновагу, зберігати професійну позицію та демонструвати конструктивне мислення навіть за умов психологічного тиску або виникнення непорозумінь. В умовах дистанційного навчання досить часто спостерігаються конфліктні ситуації [6, с. 83], які зумовлені технічними збоями, неоднаковим рівнем цифрової компетентності здобувачів вищої освіти, а також затримкою або відсутністю оперативного зворотнього зв'язку.

За наявності низького рівня внутрішньої стійкості викладач може реагувати імпульсивно, виявляючи роздратування чи надмірну авторитарність, що, у свою чергу, сприяє посиленню напруженості у взаємодії. Натомість викладач із розвинутою внутрішньою стійкістю схильний переводити конфліктну ситуацію в конструктивну площину, забезпечуючи спокійне роз'яснення вимог, пропонуючи альтернативні варіанти виконання навчальних завдань та підтримуючи атмосферу довіри в академічній групі.

Конфлікти ціннісного характеру між викладачами та здобувачами освіти в сучасних умовах набувають більшої виразності, що зумовлено розширенням відкритості інформаційного простору. Представники студентської молоді дедалі частіше ставлять під сумнів традиційні освітні підходи [5, с. 870], висуваючи вимоги щодо більшої гнучкості освітнього процесу та його практичної орієнтованості. За таких обставин внутрішня стійкість викладача забезпечує можливість не інтерпретувати подібні прояви критики як особисту загрозу, а розглядати їх як конструктивний імпульс до удосконалення методики викладання. Замість загострення суперечностей щодо організації навчальних занять, викладач може здійснювати адаптацію освітнього курсу шляхом впровадження кейс-методів або проектної діяльності, що сприяє зниженню рівня напруженості та підвищенню залученості здобувачів освіти до освітнього процесу.

Суттєвого значення набувають міжособистісні конфлікти у викладацькому колективі, інтенсифікація яких зумовлена зростанням навчального навантаження, посиленням адміністративних вимог та елементами професійної конкуренції. За таких умов внутрішня стійкість викладача виконує функцію своєрідного запобіжного механізму, що дозволяє мінімізувати ризики емоційного вигорання та уникати імпульсивних реакцій. У випадках виникнення розбіжностей щодо розподілу педагогічного навантаження або вибору методичних підходів [11, с. 299], викладач із розвинутою внутрішньою стійкістю здатний підтримувати конструктивний професійний діалог, утримуючись від переходу до персоналізованих оцінок, та спрямовувати обговорення в русло пошуку взаємоприйнятних рішень та компромісів.

У межах сучасної психологічної науки стійкість інтерпретується не лише як здатність особистості протидіяти зовнішнім негативним впливам, а й як важливий внутрішній ресурс, що

забезпечує процеси адаптації, саморегуляції та особистісного зростання. З позицій когнітивно-поведінкового підходу вона пов'язується зі здатністю індивіда переосмислювати складні життєві ситуації, сприймаючи їх не як загрозливі обставини, а як виклики, що створюють передумови для навчання та удосконалення. Водночас у психологічних концепціях, орієнтованих на розвиток особистості, особлива увага приділяється внутрішнім ресурсам [7, с. 19], зокрема самоприйняттю, автономії та прагненню до самореалізації, які забезпечують збереження цілісності «Я» навіть в умовах кризових впливів.

У професійній діяльності викладача психологічна стійкість набуває значення, що зумовлено постійним перебуванням педагога у сфері інтенсивної міжособистісної взаємодії. Це супроводжується підвищеним емоційним навантаженням. У ситуаціях відкритого заперечення студентом позиції викладача під час навчального заняття характер реакції останнього значною мірою визначається рівнем його психологічної стійкості.

Викладач, який володіє розвиненими навичками емоційної саморегуляції та рефлексії, здатний інтерпретувати подібну поведінку не як прояв неповаги, а як індикатор активного включення здобувача освіти до освітнього процесу, що створює передумови для трансформації потенційно конфліктної ситуації у конструктивну дискусію, спрямовану на розвиток критичного мислення. Водночас недостатній рівень стійкості може зумовлювати виникнення захисних чи агресивних реакцій [9, с. 238], які негативно впливають на психологічний клімат академічної групи.

У сучасній психологічній науці стійкість інтерпретується як динамічний процес, формування якого відбувається протягом усього життєвого шляху під впливом індивідуального досвіду та соціального середовища. У цьому сенсі професійна діяльність викладача постає не лише як сфера реалізації наявного рівня стійкості, а й як середовище її неперервного розвитку та удосконалення. Систематична взаємодія з різноманітними стилями навчання, урахування індивідуально-психологічних особливостей молоді, а також необхідність реагування на організаційні зміни сприяють формуванню гнучких поведінкових стратегій, розвитку здатності до оперативної адаптації та підтримання ефективної комунікації в освітньому процесі.

Значна увага приділяється аналізу взаємозв'язку психологічної стійкості з феноменом професійного вигорання. Високий рівень стійкості виступає важливим фактором збереження мотивації до професійної діяльності, запобігання емоційному виснаженню та підтримання стійкого інтересу до педагогічної взаємодії навіть за умов підвищеного навантаження [10, с. 398]. Викладач, який розвинений здатністю до усвідомлення власних емоційних станів та володіє навичками своєчасного відновлення особистісних ресурсів, демонструє високу ефективність в

організації робочого часу, а також у встановленні адекватної психологічної взаємодії зі здобувачами освіти та колегами.

Психологічні підходи до інтерпретації стійкості акцентують її визначальне значення у професійній діяльності викладача як фактора, що забезпечує не лише ефективну адаптацію до складних та мінливих умов освітнього середовища, але й є передумовою професійного зростання, удосконалення педагогічної майстерності та формування сприятливого психологічного клімату в освітньому процесі.

Конфлікти в освітньому середовищі детермінуються як закономірний результат взаємодії між учасниками освітнього процесу. Їх специфіка визначається поєднанням чітко регламентованих професійних ролей та нормативних вимог [3, с. 442], інтенсивною міжособистісною комунікацією, що передбачає розбіжності в цінностях, очікуваннях та індивідуально-психологічних характеристиках суб'єктів. У контексті трансформаційних змін у сфері освіти конфлікти втрачають статус виключно ситуативних відхилень і набувають ознак системного явища, відображаючи глибинні перетворення в організації освітнього процесу, змістове наповнення навчання та форми комунікативної взаємодії.

Трансформація форматів навчання, зокрема впровадження дистанційних та змішаних моделей, зумовлює зміну усталених механізмів взаємодії між викладачем та здобувачами вищого освіти. Обмеженість або відсутність безпосереднього контакту може спричинити виникнення непорозумінь щодо вимог до виконання навчальних завдань та критеріїв оцінювання результатів навчання. За таких умов здобувач вищої освіти, який не отримує своєчасного зворотного зв'язку, може інтерпретувати цю ситуацію як прояв упередженості чи байдужості з боку викладача [2, с. 10], що створює передумови для розвитку конфліктної взаємодії. Водночас викладач може трактувати низький рівень активності студентів у дистанційному форматі як свідчення їхньої недостатньої мотивації, що також сприяє зростанню напруженості у комунікації.

В умовах трансформаційних змін прояви конфліктів нерідко зумовлюються підвищеним рівнем невизначеності та зростанням психологічного навантаження на учасників освітнього процесу. Посилення вимог до професійної діяльності викладачів, необхідність неперервного професійного розвитку, опанування нових технологій та адаптація до змін освітньої політики формують додаткові стресогенні фактори. У цьому контексті частина педагогів демонструє готовність активно підтримувати процеси інновацій, тоді як інші схильні сприймати їх як потенційну загрозу власній професійній стабільності, що зумовлює виникнення розбіжностей у поглядах та підвищення напруженості у взаємодії.

Поведінка викладача у конфліктних ситуаціях виступає важливим показником його професійної зрілості та рівня психологічної компетентності, оскільки саме обрана стратегія реагування значною мірою визначає подальший розвиток взаємодії та її наслідки для освітнього процесу. В умовах сучасного освітнього середовища, що характеризується високою динамічністю, різноманітним комунікативним форматом та підвищеним рівнем напруженості, конфлікти набувають неминучого характеру, що зумовлює актуалізацію потреби у їх свідомому та ефективному регулюванні. У цьому контексті поведінку викладача має на меті інтерпретувати крізь призму адаптивних і деструктивних стратегій реагування [1, с. 7], які по-різному впливають на перебіг і результати конфліктної взаємодії.

Адаптивні стратегії реагування базуються на здатності викладача до саморегуляції, рефлексії та здійснення конструктивної комунікації. Вони орієнтовані не на загострення наявних протиріч, а на їх усвідомлення та подальше розв'язання шляхом діалогічної взаємодії. У ситуації відкритого висловлення студентом незгоди з отриманою оцінкою викладач, який дотримується адаптивної стратегії, утримується від імпульсивних реакцій і натомість ініціює аргументоване обговорення критеріїв оцінювання, залучає здобувача освіти до аналізу виконаної роботи та забезпечує прозорість і об'єктивність оцінювального процесу. Такий підхід сприяє не лише зниженню рівня напруженості у взаємодії, а й формуванню довірливих відносин та розвитку критичного мислення.

Деструктивні стратегії реагування пов'язані з емоційною нестабільністю, недостатнім рівнем самоконтролю та орієнтацією на домінування чи уникнення взаємодії. Вони виявляються у формах агресивного реагування, ігнорування конфліктної ситуації чи надмірної авторитарності. У відповідь на критичні зауваження з боку студентів викладач може вдаватися до жорсткого придушення альтернативних поглядів, апелюючи переважно до свого статусу, що, в свою чергу, зумовлює зниження рівня ініціативності здобувачів освіти та сприяє формуванню напруженого психологічного клімату. Переважання деструктивних моделей поведінки зумовлює загострення конфліктних ситуацій [4, с. 7], спричиняє зниження мотивації здобувачів освіти та негативно впливає на загальну результативність педагогічної діяльності.

Отже, проблема внутрішньої стійкості викладача в умовах трансформацій освітнього середовища характеризуються підвищеною динамічністю, зростанням психологічного навантаження та зміною комунікативних форматів, що об'єктивно зумовлює збільшення кількості конфліктних ситуацій. У цьому контексті поведінка викладача виступає ключовим фактором, який впливає на характер перебігу конфлікту та його наслідки для всіх учасників освітнього процесу. Застосування адаптивних стратегій реагування сприяє конструктивному розв'язанню

суперечностей, формуванню довірливого середовища та розвитку критичного мислення здобувачів освіти. Водночас домінування деструктивних моделей поведінки призводить до ескалації конфліктів та зниження ефективності педагогічної діяльності. Розвиток психологічної стійкості та комунікативної компетентності викладача є необхідною умовою його професійного зростання та забезпечення якості сучасної освіти.

Література:

1. Batsurovska, I.V., Dotsenko, N.A., Gorbenko, O.A., Haleeva, A.P., & Kurepin, V.M. (2024). Online control of educational results of the unit “Electricity” in the conditions of blended learning. *Journal of Physics: Conference Series*, 2871(1), 012013. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19001>.
2. Batsurovska, I.V., Dotsenko, N.A., Lyman, O.O., Gorbenko, O.A., & Kurepin, V.M. (2024). Implementation of open educational resources in the context of student-centred approach. *Educational Dimension*. <https://doi.org/10.55056/ed.807>. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19059>.
3. Іваненко В.С. Адаптація публічних обговорень в онлайн-режимі за допомогою онлайн-інструментів. Публічне управління в Україні: історичний досвід та перспективи розвитку : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 18 лют. 2025 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, Н. М. Корчак, Л. В. Гонюкової. Київ: ННПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2025. С 441-443. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/21069>.
4. Іваненко В. Вплив євроінтеграційних процесів на роль студентського самоврядування // Молодь, наука, бізнес : матеріали Всеукр. інтер.-конф. здоб.вищ.освіти і мол.учених, 5-6 жовтня 2022 р., м. Миколаїв. Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 73-77. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11859>.
5. Іваненко В. С. Змістові особливості виховної роботи в Миколаївському національному аграрному університеті // Ресурсно-орієнтоване навчання в «3D» : матеріали III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 22–23 лютого 2023 року). Полтава : ПУЕТ, 2023.. С. 869-873. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13196>.
6. Іваненко В. С. Розвиток управлінських компетенцій майбутніх викладачів-менеджерів в освітніх закладах України. Цифрові інновації та соціальні трансформації в освіті та професійному середовищі : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28 листопада 2024р.). Ч.2. Київ: АПСВТ, 2024. С.81-85. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/19659>
7. Іваненко В. С. Стресостійкість, як вид психологічної особистості // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та

особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022р. Миколаїв: МНАУ, 2022. С.18-20. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12066>

8. Kurepin V., Kuznetsova I. Communicative competence as a component of the professional training of a modern teacher of a vocational (vocation-technical) education institution // *Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty* : zbiór materiałów międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji internetowej 21 lutego 2024 r. = Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Ломжа – Ірпінь, 21 лютого 2024 р.). Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. Ірпінь : Державний податковий університет ; Ломжа : MANS w Łomży, 2024. С. 220-231. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17422>.

9. Курепін В.М. Модель управлінської майстерності керівника закладу вищої освіти з питань безпеки та цивільного захисту. Сучасні технології формування конкурентоспроможного менеджера: методологія, практика, перспективи : матеріали II Всеукраїнського наукового форуму з міжнародною участю (м. Полтава, 11-12 березня 2026 р.). Полтава : ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2026. С 223-242. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/24793>.

10. Лотарева Д. В. Робота й особисте життя: пошук балансу. Сучасні тренди соціально-економічних перетворень та інтелектуалізації суспільства в умовах сталого розвитку : тези доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 20-21 жовтня 2025 р.). Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2025. С. 397-399. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/22812>.

11. Yurchenko K., Oleinyk D. Personal creative qualities of teaching staff institutions of higher education as the basis of their creative activities // *Język i kultura ukraińska we współczesnej humanistycznej przestrzeni czasowej: aspekty komunikacji międzyjęzykowej i kształtowanie kompetencji komunikacyjnych współczesnego specjalisty* : zbiór materiałów międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji internetowej 21 lutego 2024 r. = Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Ломжа – Ірпінь, 21 лютого 2024 р.). Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. Ірпінь: Державний податковий університет; Ломжа: MANS w Łomży, 2024. С. 293-303. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17425>.